

ANTROPOLOGIA SOCIOCULTURALĂ ȘI LOCUL EI ÎN SISTEMUL ȘTIINTELOR SOCIOUMANISTICE

Svetlana COANDĂ

Catedra Filosofie și Antropologie

This article explains the subject matter of socio-cultural anthropology and the main issues addressed by this science and its correlation with sociology, ethnology, ethnography, history and other socio-human sciences.

Oricare disciplină, pentru a fi recunoscută ca știință, trebuie să aibă un obiect de studiu bine definit, un domeniu propriu de cercetare, scopuri și obiective clare, precum și anumite metode și tehnici, strategii de cercetare, deci, să fie o disciplină autonomă, independentă. Antropologia socioculturală satisface aceste cerințe.

În abordarea antropologiei socioculturale ca știință există două puncte de vedere principale: ontologic și epistemologic. Din viziune ontologică sunt cercetate bazele existențiale ale omului și umanității și antropologia socioculturală trebuie înțeleasă ca o imagine a naturii umane, adică a ceea ce stă la baza devenirii omului și a umanității. Esența acestei viziuni constă în studierea omului în complexitatea dimensiunilor sale, ca rezultat al interacțiunii mai multor factori: biologic, social, cultural și mediul ecologic, deoarece omul ca ființă biologică, socială și culturală este condiționat de mediul în care trăiește, cu care constituie un ecosistem deosebit.

Din viziune epistemologică, antropologia socioculturală este o prezentare rezumativă a marilor probleme ale disciplinelor particulare antropologice, un fel de sinteză a studiilor antropologice. De exemplu, Conrad Phillip Kottak, în lucrarea *Antropologia. Explorarea diversității umane* (New York, 1991), susține că disciplina Antropologie culturală include principalele subdiscipline cu caracter antropologic. Coraportul dintre antropologia socioculturală, înțeleasă ca antropologie generală, și antropologiile particulare se exprimă, metaforic, în formă de copac, unde antropologia socioculturală este trunchiul, disciplinele particulare – ramurile, iar subdisciplinele antropologiilor particulare – crenguțele.

Pentru a determina specificul antropologiei socioculturale, vom reieși din definițiile date antropologiei sociale și antropologiei culturale de fondatori. James George Frazer, la inaugurarea primului curs universitar din lume de Antropologie socială, în prelegerea de deschidere ținută la 14 mai 1908 la Liverpool, a definit antropologia socială ca o „embriologie a gândirii și a instituțiilor umane” [1]. Franz Boas, întemeietorul școlii americane de antropologie culturală, menționa că scopul acestei științe este „de a descoperi procesele prin care s-au desfășurat anumite stadii de cultură. Obiceiurile și credințele nu sunt cele din urmă obiecte ale cercetării. Noi dorim să aflăm motivele pentru care astfel de obiceiuri și credințe există” [2]. Evans Pritchard consideră că antropologia socială studiază comportamentul social sub forme instituționalizate, cum ar fi familia, sistemele de rudenie, organizațiile politice, procedurile legale, culturile religioase etc., fie în societăți contemporane, fie în societăți istorice [3]. F.M. Keesing, profesor de antropologie culturală, dă următoarea definiție: „Antropologia culturală este acea parte a antropologiei, a științei omului, care descrie și caută modurile generale de înțelegere privitoare la obiceiurile umane sau comportamentul cultural” [4].

În literatura rusă de specialitate, autorii V.E. Stolearenko și L.D. Stolearenko definesc antropologia culturală ca învățătură despre om ca creator și parte componentă a culturii, care studiază procesele de formare a culturii umane, sistemele etnoculturale ce determină esența și comportamentul omului. Antropologia culturală studiază etnologia popoarelor, obiceiurilor și tradițiilor, relațiilor de rudenie, a limbii, moralei și religiei. Iar antropologia socială, în viziunea lor, este un domeniu al cunoașterii, care studiază acele manifestări ale lumii spirituale a omului ce-i permit acestuia să se realizeze ca subiect – creator al propriei realități sociale. Antropologia socială analizează specificul organizării sociale a popoarelor lumii și, de asemenea, structura complexă a lumii spirituale lăuntrică a omului, autodeterminarea acesteia, raportul dintre lumea spirituală lăuntrică și lumea exterioară a relațiilor sociale obiective. Obiectul de studiu al antropologiei sociale este omul ca subiect potențial și real al societății. Omul creator ce poartă responsabilitate personală atât pentru actul de creație, cât și pentru efectele, rezultatele activității sale sociale. Suportul aparatului categorial al antropologiei sociale îl constituie astfel de noțiuni ca individualitatea, libertatea, creația, jocul, riscul, liberul arbitru, responsabilitatea,

sensul vieții, orientările valorice, expertiza antropologică [5]. Cercetătorii E.R. Iarskaia-Smirnova și R.V. Romanov consideră că antropologia socială este știința și disciplina didactică, obiectul căreia este omul, cultura și societatea în diversitatea manifestărilor lor. Antropologia socială există anume pentru a ajuta oamenii să se înțeleagă reciproc, să evite sau să soluționeze pașnic conflictele și să obțină o colaborare eficientă. Cultura, puterea, identitatea, problemele gender, inegalitatea sunt, în viziunea lor, noțiunile-cheie ale antropologiei sociale contemporane [6].

Așadar, există o oarecare diferență între accentele care se pun în antropologia socială și în antropologia culturală, însă cert e faptul că ele se condiționează și se completează reciproc. La baza constituirii antropologiei socioculturale se află ideea de progres social care caracterizează gândirea iluministă, filosofia morală și filosofia socială din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Condiționată de aceste premise teoretice, antropologia socioculturală începe să se contureze ca disciplină cu obiect propriu din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin studii teoretice, precum și prin cercetări pe teren, efectuate îndeosebi asupra unor grupuri de populații subdezvoltate din punct de vedere social, economic și cultural, grupuri umane tribale, „neliterare”, „primitive”, „sălbatică” sau „naturale” [7]. Tot din această perioadă se dezvoltă un șir de curente de gândire în antropologia socioculturală: evoluționismul social și cultural (L.H. Morgan, E.B. Tylor), particularismul istoric (F.Boas și școala sa: Kroeber, Wissler, Goldenweisser ș.a.), difuzionismul (Grabner, Schmidt ș.a.), structuralismul și funcționalismul (C.Levi-Strauss, A.Radcliffe-Brown, B.Malinowski ș.a.) etc., fapt ce contribuie decisiv la consolidarea teoretico-metodologică a antropologiei socioculturale. În consecință, antropologia socioculturală își formează un sistem conceptual și metodologic propriu.

O problemă pusă în discuție chiar printre primele, actuală și azi, a fost dacă există două antropologii: socială și culturală sau doar una – antropologia socioculturală? În 1951 în literatura antropologică s-a desfășurat o polemică axată pe această problemă între R.Firth (șef catedră Antropologie Socială în cadrul Școlii de Științe Economice și Politice din Londra) și G.Murdock (profesor de antropologie culturală la Universitatea din Pittsburg). S-a ajuns la concluzia că problematica antropologiei sociale și a antropologiei culturale nu coincide întru totul. În 1952, la Simpozionul internațional de antropologie, antropologii s-au împărțit în două tabere: una reprezentată de A.Kroeber și C.Levi-Strauss, care susțineau că este vorba de o singură știință cu posibilități de abstractizare la două niveluri și a doua, reprezentată de Sol Tax, care considera că este vorba de două discipline cu problematică distinctă. De fapt, tradițional, antropologii englezi (școala engleză) numesc această disciplină antropologie socială, iar antropologii americani (școala americană) – antropologie culturală, însă ambele tratează atât probleme de ordin social, cât și de ordin cultural. Desigur, există diferențe de tematică și interpretare. În acest context, C.Levi-Strauss menționa: „Indiferent dacă se proclamă a fi *socială* sau *culturală*, antropologia aspiră totdeauna la cunoașterea omului total, într-un caz pornind de la producțiile sale, în celălalt – de la reprezentările sale” [8]. Concluzia poate fi că antropologia socială pune accentul pe acțiunea socială, iar antropologia culturală – pe conduita socială. Această problemă e importantă atât în vederea orientării și tematicii, cât și în ceea ce privește legăturile antropologiei socioculturale cu alte discipline în procesul de colaborare în studiul complex al omului. Astfel, C.Levi-Strauss menționa că „o orientare culturalistă apropie antropologia de geografie, de tehnologie și preistorie, în timp ce orientarea sociologică îi creează afinități mai directe cu arheologia, psihologia și istoria” [9].

În literatura de specialitate se profilează cel puțin trei orientări în determinarea specificului obiectului de studiu al antropologiei socioculturale:

1. Conform opiniei lui Michael C. Howard, antropologia socioculturală studiază viața socială simbolică și materială a oamenilor. În timp ce antropologia fizică sau biologică este orientată spre studiul bazei biologice a condiției umane, antropologia culturală, în sensul menționat, se concentrează în direcția studierii moștenirii sociale a umanității. Toate aceste aspecte ale existenței umane, ce sunt transmise prin experiență socială și culturală, mai degrabă decât prin gene, țin de domeniul antropologiei culturale, care, la rândul său, include trei domenii: arheologia, lingvistica antropologică și etnologia (fiecare dintre ele având numeroase subramuri).

2. A doua viziune în această problemă este a lui William A. Haviland, expusă în lucrarea *Antropologie culturală* (1996). El susține că antropologia culturală își concentrează atenția asupra studiului comportării umane. La temelia acestei comportări se află cultura, adică acele standarde, deseori chiar inconștiente, prin care funcționează grupurile sociale și societatea în ansamblu. Datorită faptului că acestea determină sau ghidează comportarea de zi cu zi a membrilor societății, comportarea umană este, înainte de toate, o comportare culturală.

3. A treia viziune aparține lui Conrad Phillip Kottak, expusă în lucrarea *Antropologia. Explorarea diversității umane* (1991). El consideră că antropologia culturală studiază societatea și cultura, descrie și explică asemănările și diferențele sociale și culturale. Analizând diversitatea, în timp și spațiu, antropologii fac distincție între universal (trăsături culturale împărtășite de toate populațiile umane), general (trăsături comune diferitelor grupuri umane, dar nu tuturor grupurilor umane) și particular (trăsături proprii doar unui grup).

Din cele relatate conchidem că antropologia socioculturală este știința ce studiază sistemul sociocultural din două aspecte complementare: social și cultural. Ea studiază atât structura, funcționarea, dinamismul și tipologia instituțiilor sociale proprii comunităților primitive, arhaice, dar și contemporane (familia, rudenia, etnia, națiunea etc.), cât și geneza, structura și dinamica culturii, pentru a releva factorii care duc la diversificarea comportamentului cultural, pentru a determina specificul cultural al popoarelor și, totodată, nivelurile și formele interacțiunii culturilor.

Determinând obiectul de studiu al antropologiei socioculturale, este necesar să ținem cont de faptul că această disciplină se bazează și se dezvoltă în strânsă unitate cu alte științe. Cele mai apropiate sunt etnografia și etnologia (din limba greacă, *ethnos* – grup, popor), considerate de un șir de antropologi două subramuri ale antropologiei socioculturale. Etnografia este știința care se referă la strângerea datelor despre cultură, îndeosebi despre cea tradițională. Ea constă din cercetări de teren efectuate într-o cultură particulară sau într-o regiune sau zonă particulară. Termenul „etnografie” a fost creat la sfârșitul secolului al XVIII – începutul secolului al XIX-lea în Germania și Danemarca. Inițialmente, etnografia se referea la clasificarea limbilor, mai apoi fiind concepută ca ramură a antropologiei orientată spre studiul omului, al populațiilor umane, al tehnicii pe care o folosește fiecare grup, al obiceiurilor, normelor juridice, credințelor religioase etc. [10]. De asemenea, la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea apare și etnologia, termenul fiind propus de antropologul elvețian A.C. de Chavannes în lucrarea *Antropologia* (1788). La început, acest termen viza clasificarea popoarelor și a raselor, etnologia fiind considerată știința care reconstituie istoria popoarelor. Dezvoltarea etnologiei este marcată de publicații în domeniu (de exemplu, lucrarea: Henry Rove Scholcraft. *Plan for the Investigation of American Ethnology*. - Washington, 1846), precum și de fondarea societăților naționale de etnologie la Paris (1839), în SUA (1842), la Londra (1843) etc. Etnologia examinează și compară rezultatele etnografiei. Etnologii încearcă să identifice și să explice diferențele și similitățile culturale. Etnologia obține date pentru comparații nu doar din etnografie, dar și din alte surse, în mod deosebit din arheologie, care reconstituie sistemele sociale și culturale ale trecutului. Este necesar să facem unele precizări în legătură cu etnologia. Uneori, ea este extinsă ca domeniu de cuprindere, astfel încât este identificată cu antropologia socioculturală. Alteori, putem constata încercări de circumscriere a ariei etnologiei doar la studiul unei etnii. Și într-un caz, și în celălalt avem de-a face cu o exagerare. Coraportul dintre etnografie, etnologie și antropologia socioculturală poate fi explicat în dependență de gradul de generalizare și comparare care devine din ce în ce mai amplu pe măsură ce se trece de la o disciplină la alta: de la descrierea obiectivă și cât mai detaliată a unei populații în etnografie la o reflecție mai sistemică și comparativă în etnologie, iar apoi – la meditații abstracte și universale asupra devenirii culturilor în antropologia socioculturală [11]. Interacțiunea dintre aceste trei științe a fost bine evidențiată de Paul Bohannon, care susținea că „antropologii sociali sunt mai mult decât etnografi, chiar mai mult decât etnologi, deși mai întâi trebuie să fie de amândouă felurile”.

O relație deosebit de strânsă există între antropologia socioculturală și sociologie – relație datorată apropierii teoretice și metodologice dintre aceste două discipline. Semnificativ este și faptul că anume sociologia a fost aceea care a semnalat importanța antropologiei și a introdus-o în mediul academic. Există, însă, și diferențe între antropologia socioculturală și sociologie. Chiar de la apariție, sociologii au pus accentul pe studierea societăților industrializate, iar antropologii – pe societățile arhaice, neindustriale. Sociologia, de regulă, se axează pe studierea societății la etapa actuală, la prezent, în timp ce antropologia socioculturală studiază viața socială și culturală atât a societăților arhaice (din trecutul omenirii), cât și a popoarelor contemporane, încercând să facă și prognoze pentru viitor. Există și deosebiri metodologice. Pentru sociologie de bază sunt eșantionarea și folosirea tehnicilor statistice, adică a metodelor cantitative, în timp ce antropologii socioculturali utilizează, în special, metode calitative, cum ar fi metoda muncii sau cercetării de teren, în care fundamentală este observația participativă, orientată atât spre evaluarea vieții comunitare ca întreg, cât și a aspectelor ce țin de indivizi concreți, de modul în care aceștia interiorizează normele și cultura comunității. Antropologia socioculturală și sociologia au unele deosebiri chiar și prin întemeietorii lor. Pentru sociologie aceștia sunt August Comte, Emile Durkheim, Karl Marx, Max Weber etc., iar pentru antropologie – Ch.L. Montesquieu, Edward Tylor, Henry Morgan, James Fraser etc.

Desigur, deosebirile menționate sunt relative. În prezent există o comunicare interdisciplinară, în extindere, între antropologie și sociologie. Sociologia tinde să fie mai deschisă azi decât în trecut față de cultură, ceea ce înseamnă o mai mare apropiere a ei de metodele calitative în interpretarea datelor și problemelor sociologice. De asemenea, antropologia nu se mai oprește doar asupra studiului unor comunități mici, iliterate, nedezvoltate. Ea vizează și probleme ale societăților industriale contemporane, cum ar fi declinul vieții rurale, specificul vieții urbane, rolul mass-media în crearea modelelor culturale actuale, naționale și internaționale etc., apelează la sondaje și la metode cantitativ-statistice.

Antropologia socioculturală are tangențe importante și cu politica, cu economia, contribuind la lărgirea viziunii acestor științe. De exemplu, cercetând societățile mici, nedezvoltate, antropologii au scos în evidență posibilitatea exprimării și rezolvării unor conflicte în societăți lipsite de sisteme de guvernământ, au relevat faptul că motivația acțiunilor eficiente este ajustată cultural și că nu doar profitul condiționează luarea deciziilor în domeniul economic etc. Există convergențe și între antropologia socioculturală și istorie. Istoricii și antropologii colaborează în cercetarea majorității problemelor, cele mai recente fiind dezvoltarea sistemului mondial modern, colonialismul, studiul mentalităților colective și a imaginarii social etc. O strânsă legătură există între antropologia socioculturală și științele umanistice care studiază religia, arta, literatura, muzica, dansul și alte forme de expresivitate creativă.

Referitor la legătura dintre antropologia socioculturală și psihologie, este de menționat că antropologia și-a adus contribuția în acest domeniu, oferind date transculturale. Există în antropologia socioculturală un domeniu deosebit, apropiat de cel al psihologiei, numit *cultură și personalitate*. În acest domeniu și-au adus contribuția cunoscuți antropologi, cum ar fi Margaret Mead, Bronislaw Malinowski și alții. Putem afirma că în studiile despre societate, cultură, personalitate antropologia socioculturală se îmbină foarte strâns cu psihologia, fiind vorba în prezent, îndeosebi în SUA, de o antropologie socio-psiho-culturală.

Incontestabil, relațiile cu alte științe contribuie la îmbogățirea reciprocă și la dezvoltarea antropologiei socioculturale ca știință multidisciplinară. La aceasta contribuie și viziunea holistă a antropologiei socioculturale, caracteristică ce o recomandă ca pe o disciplină integratoare a tuturor științelor sociale și a disciplinelor umanistice, asigurându-i un fel de statut aparte. Viziunea holistă a antropologiei socioculturale se manifestă în următoarele aspecte:

- ✓ Antropologia socioculturală nu se ocupă doar de o parte a lumii, de exemplu, doar de Europa (orientare europocentristă); în obiectivele ei de studiu intră toate societățile și culturile lumii.
- ✓ Perspectiva în care antropologia socioculturală privește timpul nu se reduce doar la prezent, cum fac, de cele mai multe ori, sociologii. Ea studiază viața socială și cultura atât din trecutul omenirii, cât și din prezent și încearcă să-și imagineze cum va arăta viitorul.
- ✓ Antropologia socioculturală studiază toate domeniile ce constituie natura umană: biologicul, societalul, culturalul și relevă totodată relațiile mutuale, foarte strânse dintre aceste domenii.
- ✓ Caracterul holistic al antropologiei socioculturale rezultă și din ansamblul de ramuri și subramuri din care este constituită, de unde decurge și caracterul ei multidisciplinar.
- ✓ Antropologia socioculturală se bazează pe o paradigmă ce favorizează holismul prin promovarea 1) unei viziuni *integraliste*: toate aspectele culturii sunt privite în interdependența lor reciprocă; 2) unei viziunii *adaptive*: cultura este privită ca fiind constituită din strategii de adaptare la mediu; 3) unei viziunii *contextuale*: are în vedere legăturile dintre societate și cultură, dintre societăți, dintre culturi, tendințele accentuate de integrare a lumii; 4) unei viziunii *dinamice*: ceea ce există este permanent supus schimbării, se schimbă condițiile, scopurile, strategiile, cunoașterea și, astfel, procesele ce constituie cultura omului. Umanitatea evoluează permanent și acest proces este în vizorul antropologiei socioculturale.

Reieșind din definițiile prezentate mai sus, menționăm că cele mai importante teme de cercetare ale antropologiei socioculturale sunt: problema privind geneza omului și a societății abordată prin prisma principiului unității și diversității umane – principiu fundamental al studierii omului în antropologia socioculturală; problema privind apariția și dezvoltarea istorică a diversității etnice, relațiile de rudenie, căsătoria și familia, studierea claselor de vârstă și a relațiilor gender, a limbajului ca factor etnic și cultural, a dezvoltării, diversității și interacțiunii culturilor etc.

În continuare vom evoca succinct din conținutul unora din aceste teme.

O temă fundamentală de cercetare a antropologiei socioculturale este **Unitatea și diversitatea umană – principiu fundamental al studierii omului**. Unitatea speciei umane este fundamentată de procesul antro-

genezei – proces de formare și dezvoltare a omului. Conform datelor paleontologiei și arheologiei, omul își trage originile cu aproximativ 2 milioane de ani în urmă. Apariția omului pe pamint este naturală, lentă și îndelungată. Omul provine, în condiții materiale favorabile vieții pe pamânt, dintr-o specie de ființe antropoide denumite generic *homo* sau *hominide*. Procesul antropogenezei începe odată cu apariția la această specie a mersului erect, a limbajului, odată cu transformarea membrilor superioare în mâini și a mâinilor în organe de muncă, cu inventarea uneltelor și descoperirea focului. Cele mai apropiate forme ale genului *homo* de om au fost *Homo sapiens* care a trăit aproximativ între 130 mii și 35 mii de ani în urmă și *Homo sapiens sapiens*, asemănător din punct de vedere anatomic cu omul actual, care a trăit aproximativ cu 40 mii de ani în urmă. Procesul antropogenezei cuprinde cea mai lungă perioadă din istoria omenirii.

În antropologia socioculturală există trei mari ipoteze cu privire la geneza omului și răspândirea lui în întreaga lume, ipoteze ce pornesc de la convingerea unanim acceptată că oamenii provin dintr-un strămoș comun – *homo erectus*:

- ✓ Ipoteza „Arca lui Noe”, care susține dispariția tuturor celorlalte populații, provenite dintr-un trunchi comun, și menținerea doar a omului modern (*Homo sapiens sapiens*), ce a apărut într-un singur loc, și anume: în Africa subecuatorială. Acest *homo* a cucerit întreaga lume veche, fără nici un amestec cu populațiile locale ale lui *Homo sapiens arhaiques*.
- ✓ Ipoteza „Candelabru” susține ideea unui trunchi comun și devenirea omului modern pe mai multe linii locale ale lui *Homo sapiens arhaiques*, ce a ocupat, apoi, diverse zone ale lumii vechi.
- ✓ Ipoteza „Evoluției reticulare” care este o combinație a celor două ipoteze. Ea admite existența unor continuități regionale ale lui *Homo sapiens arhaiques* și posibilitatea unor fluxuri genetice între diferite populații [12].

Din perspectiva acestor ipoteze, diferențele ce pot fi observate astăzi, pe care le numim rasiale, etnice, naționale etc., sunt de natură relativ recentă (de exemplu, cele rasiale – de cel mult 50 000 de ani). Această unitate de origine fundamentală a speciei umane este susținută astăzi și de genetică. De exemplu, conform datelor publicate de Richard Lewontin, media distanțelor genetice dintre doi indivizi crește cu doar 7-8%, când ei aparțin unor națiuni diferite, și cu doar 15%, când ei aparțin unor rase diferite. Înseamnă că ceea ce aseamănă oamenii între ei, dincolo de naționalitate și de rasă, deține o pondere decisivă în raport cu ceea ce îi deosebește. Cele menționate mai sus confirmă unitatea speciei umane.

Există, însă, și un șir de deosebiri care semnifică diversitatea speciei umane. Astfel, există deosebiri exterioare: înălțime, greutate, culoarea pielii, a părului, trăsăturile feții etc. Această varietate a oamenilor își are condiționarea în factorii biologici – ne naștem cu gene diferite. Totodată, la dezvoltarea diversității umane contribuie și factorii sociali. E firească întrebarea: care este coraportul dintre ereditate și mediu? Există diferite păreri. De exemplu, Arthur Jensen consideră că deosebirile în IQ sunt determinate 80% de gene și doar 20% – de mediu. La rândul său, L.Levontin afirmă că nu este posibilă o delimitare a rolului factorului biologic și social, ei interacționează și efectul este rezultatul sintezei lor. Evoluția organismului uman trebuie cercetată ca o integritate. Fiecare organism uman este subiectul unei schimbări pe parcursul întregii vieți și în fiecare moment se află sub influența concomitentă, conjugată a genelor și a mediului [13].

O sinteză a teoriilor existente cu privire la această problemă a făcut T.Parsons, evidențiind trei grupuri de criterii de diferențiere a oamenilor:

1. Caracteristici proprii oamenilor de la naștere: rasa, etnia, sexul, rudenia, particularitățile fizice și intelectuale.
2. Caracteristici legate de rolul oamenilor în activitatea profesională de muncă.
3. Caracteristici determinate de elementele de „posesiune” – proprietate, valori materiale și spirituale, privilegiile etc.

Studierea problemei diversității speciei umane este aprofundată de antropologia socioculturală prin cercetarea **aparității și dezvoltării istorice a diversității etnice**.

Există mai multe definiții și interpretări ale etniei. Astfel, Max Weber definește etniile ca „cele grupuri umane ce susțin o credință subiectivă într-o origine comună, datorită similarităților de tip fizic sau obiceiurilor, sau amândurora, fie datorită colonizării sau migrației” [14]. C.Rădulescu-Motru în lucrarea *Etnicul românesc* dă următoarea interpretare a etniei: etnicul este „însuși sufletul unei națiuni, întrucât acest suflet se manifestă sub influența conștiinței de comunitate între membrii națiunii”. Gânditorul român privește conștiința comunității etnice ca evoluând, la rândul ei, de la conștiința comunității de origine la conștiința comunității

de limbă și, apoi, la conștiința comunității de destin [15]. În *Dictionary of Sociology* sunt menționate următoarele trăsături ale etniei: limbă, obiceiuri, instituții. Cathy Stein Greenblat susține că grupurile etnice se deosebesc de alte grupuri prin „limbă, obiceiuri, ritualuri și alți factori culturali”; Alex Thio menționează că membrii unui grup etnic pot împărtăși o limbă, un accent, o religie, o istorie, o filosofie, o origine națională sau un stil de viață. James W. Vander Zanden este de părere că noi identificăm grupul etnic în mod principal pe temeuri culturale – limbă, practici populare, îmbrăcăminte, gesturi, manierisme sau religie [16]. Antropologul român A.Mihu consideră că etnia se poate distinge prin același *mod de viață*. Prin mod de viață se au în vedere asemenea elemente cum sunt: limba, religia, arta, morala, legea, obiceiul, ideile din toate domeniile spiritualității, normele, valorile, comportamentul, stilul acțiunilor, instituțiile, creația populară, structurile particulare familiale, economice, sociale etc. [17].

E necesar a se evita cazurile de reducere a etniei la o singură trăsătură, și anume: la limbă, cu toate că limba este deosebit de importantă în caracterizarea etniei. Totuși, trebuie de spus că această trăsătură nu poate fi universală în definirea unei etnii. Limba engleză este, de exemplu, folosită de mai multe etnii: americană, britanică, australiană, canadiană etc. Tot așa și alte limbi, cum ar fi spaniola, portugheza, care sunt vorbite nu doar de etniile spaniolă și portugheză, ci și de multe etnii din America Latină ș.a.

Problema etniei, fiind una complexă, e cercetată de antropologii socioculturali prin evidențierea mai multor aspecte. Astfel, se cercetează *Etnia reală*, adică trăsăturile etniei ce pot fi determinate prin studii științifice, cu intenții de obiectivitate. Despre posibilitatea unei astfel de cercetări și dificultățile ei scrie Eke Daun în lucrarea *Mentalitatea suedeză* (Humanitas, 1995). Următorul aspect este cercetarea *Etniei ca imagine a altora*. În cunoașterea acesteia se folosesc chestionare, în care participanților li se cere să menționeze atributele, pozitive și negative, ale diferitelor etnii. Mai apoi e cercetată *Etnia ca imagine proprie*. Eke Daun, în cartea menționată, folosește o anchetă aplicată cu scopul de a afla caracteristicile pe care suedezii și le atribuie. În lucrarea *Sufletul românesc* (1944), Ion F. Buricescu prezintă unele viziuni cu privire la specificul nostru etnic. El scrie despre Dimitrie Cantemir, care în *Descrierea Moldovei* se referă la ospitalitatea moldovenilor, pe care toți călătorii străini o laudă. Dar tot Cantemir scria: „Iubirea de patrie poruncește a lăuda neamul în care ne-am născut și a recomanda pe locuitorii țării noastre de origină; pe de altă parte, iubirea adevărului se opune și oprește a lăuda faptele pe care dreapta judecată ne sfătuiește a le critica. Ar fi mai de folos pentru patrie, dacă locuitorii și-ar pune înaintea ochilor cu sinceritate viciile, în care se bălăcesc, decât s-ar înșela înșiși printr-o blândă lingușire și printr-o scuză iscusită, încât să se creadă că bune sunt faptele lor, pe care le critică toată lumea deprinsă cu moravuri mai alese”. Așadar, este accentuată necesitatea aprecierii – cât mai obiectiv posibil – a etniei ca imagine proprie și ca imagine a altora, deoarece formarea unor imagini false despre o etnie sau alta erodează relațiile dintre etnii și poate provoca unele conflicte între ele.

De asemenea, în dependență de imaginea proprie a individului despre etnia lui se formează diferite modele atitudinale ce au consecințe asupra comportării și acțiunilor sociale. Acestea pot fi: modelul *etnorealist* – tendința de a corespunde stării reale a etniei; modelul *etnocentrist* – devierea de la etnia reală spre un imaginar înfrumusețat și chiar înfumurat și modelul *etnomarginalist* – devierea de la etnia reală spre un imaginar negativ, subapreciativ.

O problemă pusă în discuție în antropologia socioculturală este coraportul dintre etnie și rasă, etnie și națiune. Etnia se deosebește de rasă prin aceea că ea nu se determină prin raportare la anumite trăsături biologice moștenite (culoarea pielii, înfățișarea feței, forma ochilor, culoarea părului etc.), ci la trăsături achiziționate și însușite prin socializare și inculturație. Trăsăturile ce caracterizează o etnie sunt de natură exclusiv culturală, fapt acceptat aproape unanim de antropologii socioculturali, deși deseori diferențierile atribuite etniei includ și alți factori decât cei culturali (structurile familiale, aspecte specifice cu caracter economic și social), dar nicidecum factori biologici. G.Vacher de Lapouge, savant francez care la sfârșitul sec. al XIX-lea a introdus cuvântul „etnie” în științele sociale, de asemenea deosebea rasa, definită ca ansamblu de ființe omenești reunite prin caracteristici fiziologice comune, de națiune – entitate politică și socioistorică și de etnie, care desemnează grupul definit de o limbă și o cultură comune, deci de o tradiție intelectuală, și nu de o ereditate fiziologică sau o solidaritate istorică [18]. Totuși, deseori etnia este confundată cu națiunea. Într-adevăr, națiunea și etnia au multe trăsături asemănătoare, ce se observă în majoritatea definițiilor națiunii. Astfel, după părerea lui P.Andrei și V.Harea, națiunea este „produs al unui destin istoric și creatoare a culturii specifice unui grup social”. În *Le Petit Larousse* națiunea este caracterizată ca „o comunitate umană, cel mai des stabilă pe același teritoriu și care posedă o unitate istorică, lingvistică, culturală, economică mai mult sau

mai puțin puternică”. În *Dictionary of Modern Sociology* națiunea e definită ca „cel mai mare număr de oameni care, fiind purtătorii unei culturi comune, se simt legați unii de alții prin relații rezultate din similaritatea valorilor împărtășite, identitatea religiei, aspirațiilor etc. Un asemenea grup cultural aproape întotdeauna ocupă o arie geografică definită și, deseori (deși nu în mod necesar), membrii lui vorbesc aceeași limbă; acest grup are autonomie politică în calitate de stat” [19].

Așadar, deși au și trăsături asemănătoare, etnia și națiunea nu sunt identice. Națiunea are ca trăsătură necesară comunitatea unui teritoriu, în timp ce pentru etnie această trăsătură (un teritoriu propriu), deși poate fi întâlnită, nu este tipică. Când e vorba de națiunea franceză, italiană, spaniolă, germană, română etc., se ia în considerare în mod obligatoriu și un anumit teritoriu, ale cărui granițe au fost stabilite în cursul istoriei și recunoscute prin tratate de drept internațional. Altă trăsătură distinctivă constă în faptul că națiunea este o unitate socială cu caracter politic, fiind, de regulă, organizată în stat (numit stat național); această trăsătură nu există în cazul etniei. Totodată, trebuie de menționat că statul este deosebit de națiune, putând consta din mai multe națiuni, de exemplu: fostele URSS, Iugoslavia, Cehoslovacia etc.

O temă foarte importantă de cercetare în antropologia socioculturală este **rudenă, căsătoria și familia**. În cadrul acestei teme sunt studiate conceptele de rudenie, căsătorie, familie, incest, endogamie, exogamie, monogamie, poligamie, poliginie, poliandrie, surorat, levirat; etapele istorice ale dezvoltării căsătoriei și familiei; trăsăturile și exigențele căsătoriei; formele și funcțiile familiei; terminologia rudeniei; reședința maritală etc.

Menționăm că rudenă este o categorie centrală a antropologiei socioculturale, iar problematica familiei, căsătoriei și rudeniei – o temă importantă și actuală de studiu în antropologia socioculturală. Deoarece sistemele de rudenie sunt diferite de la o cultură la alta, unii antropologi consideră că „rudenă este pentru antropologie ceea ce este logica pentru filosofie sau nudul pentru artele plastice” [20]. Rudenă e întemeiată pe trei mari serii de legături: filiația, alianța sau afinitatea și consangvinitatea. Primul antropolog care a început cercetările sistematice ale rudeniei este Lewis Henry Morgan; dânsul a stabilit majoritatea problemelor de bază în acest domeniu. În lucrările *Systems of consanguinity and affinity of the human family* (1870) și *Ancient Society* (1877) el face concluzia că direcția evolutivă a rudeniei este aceea de la „sistemele clasificatorii” la „sistemele descriptive”. Din primul face parte „sistemul malayan” sau „generațional”, în care toți termenii de rudenie se reduc la cinci categorii: „bunici”, „părinți”, „copii”, „frați” și „surori”. Morgan menționează că surorile mamei sunt numite tot „mamă”, frații tatălui tot „tată” iar verii – „frați” și „surori”. Așadar, mai multe tipuri de rudenie sunt „clasificate” în aceeași categorie, deoarece, presupune Morgan, exista și o nediferențiere de natură sexuală între membrii aceleiași clase, toate femeile din clasa „mamă” putând avea relații sexuale cu toți bărbații din clasa „tată”. Aceasta este „familia consangvină”, aflată, conform lui Morgan, la originea evoluției umane. În celălalt sistem, numit și „sistemul arian, semitic și uralian”, fiecare poziție individuală din sistemul de rudenie este desemnată printr-un termen specific: surorile mamei sunt „mătuși”, frații mamei și ai tatălui sunt „unchi”, copiii mătușilor și ai unchilor sunt „veri” etc. Această terminologie de rudenie este utilizată în „familia monogamă”, specifică pentru majoritatea familiilor din lumea contemporană. În problema privind rolul social al relațiilor de rudenie și terminologia de rudenie există diferite concepții, polemici vaste (McLennan, Kroeber etc.). De exemplu, Em. Durkheim dă o altă explicație „sistemelor clasificatorii” de rudenie, considerând că folosirea termenului „mamă” pentru toate surorile mamei nu înseamnă o lipsă de diferențiere, ci numirea grupului exogam din care tatăl putea sau trebuia să-și ia soția. Din aceste dezbateri se face concluzia că rudenă nu depinde doar de „legăturile biologice” și poate grupa indivizii în foarte multe moduri. Se disting mai multe tipuri de relații de rudenie: de „consangvinitate”, de „descendență” și de „filiație”.

O altă tendință evolutivă a sistemelor de rudenie este indicată de Henry Summer Maine (*Ancient Law*, 1861): de la sistemele agnatică – descendență dintr-un strămoș comun pe linie exclusiv masculină la sistemele cognatică – descendență dintr-un strămoș comun, nediferențiat prin femei sau bărbați. H. Maine menționează importanța grupurilor de descendență, în special a celor agnatică, care se reproduc de-a lungul timpului, au proprietăți comune, sisteme patrilineare de moștenire, ritualuri și credințe compatibile cu această organizare etc.

Antropologul și psihologul englez William Rivers studiază rudenă din perspectiva prescrierii drepturilor și obligațiilor. Din acest punct de vedere, rudenă îndeplinește o „funcție socială” esențială, exercitată în mod specific prin organizarea sistemelor de descendență, care vor stabili restricțiile, drepturile și îndatoririle reciproce ale indivizilor organizați în grupuri de descendență: patrilineală, matrilineală, cognativă, dublă, ambilineală, paralelă, intersectată.

Rudenia și familia au fost studiate și de Radcliffe-Brown – prin prisma funcționalismului structural, de Evans Pritchard, precum și de C.Levi-Strauss. În lucrarea *Les structures elementaires de la parente* (1949) ultimul evidențiază „structuri elementare” ale rudeniei, ce prescriu direct categoria de parteneri posibili și „structurile complexe”, care indică doar categoriile de parteneri interziși. În cadrul structurilor elementare C.Levi-Strauss evidențiază două tipuri de schimb. Primul este „schimbul restrâns”, când grupul A oferă femeii grupului B și primește în schimb femeii de la acesta – situație specifică pentru societățile simple împărțite în „jumătăți” exogame. Al doilea este „schimbul generalizat”, când grupul A dă femeii grupului B, care dă femeii grupului C și tot așa până la ultimul grup care dă femeii grupului inițial A. Însă, C.Levi-Strauss înțelegea, desigur, că diversitatea relațiilor de rudenie este cu mult mai mare.

În legătură cu această imensă diversitate a relațiilor de rudenie au apărut și păreri sceptice, precum ale lui Rodney Needham (1971) și David Schneider (1984), care consideră că nu există rudenie în sensul universal promovat până acum de antropologi, deci, antropologia nu poate să formuleze o definiție universală a rudeniei. Într-adevăr, cercetătorii constată că astăzi se vorbește tot mai mult de înrudire, în loc de rudenie, deoarece în locul marilor sisteme de rudenie, cu ordinea lor normativă, în prezent se au în vedere tot mai mult practicile rudeniei și utilizările acestora în construirea unor solidarități politice, economice, ceremoniale, dar și afective, identitare etc. [21]. Migrația, care a produs o profundă erodare a structurii familiei, liberalizarea relațiilor familiale, concubinajul, adopțiile, căsătoriile homosexuale, băncile de spermă, inseminarea *in vitro*, clonarea etc. modifică fundamental criteriile de apreciere a relațiilor de rudenie, a sistemelor de descendență etc. (de exemplu, în România, cazul Adrianei Iliescu, mamă celibatară la vârsta de 66 ani inseminată artificial: care e natura familiei și a rudeniei în astfel de situații?). Cele relatate confirmă că problema rudeniei, căsătoriei și familiei rămâne una complicată și interesantă pentru studiile de antropologie socioculturală și pentru viitor.

De rând cu relațiile de rudenie există și alte relații în ansamblul relațiilor sociale pe care le studiază antropologia socioculturală, cum ar fi **clasele de vârstă și diferența de genuri**. În cadrul acestei teme sunt investigate vârsta și sexul ca suport al stratificării sociale; copilăria, adolescența, bătrânețea în diferite culturi, simbolismul vârstelor și subculturile vârstelor; socializarea și aculturația masculină și feminină etc.

Cercetătorii estimează că vârsta, care exprimă succesiunea etapelor de dezvoltare fizică a individului, are nu doar o însemnătate biologică, dar și o semnificație socială. Referirea la vârstă servește ca bază a definirii diferitelor grupuri de indivizi: grupuri instituționale (clase de vârstă, asociații de vârstă etc.) și grupuri neinstituționale (de exemplu, generațiile). În *Dicționarul de etnologie și antropologie* (P.Bonte, M.Izard, 1999) „clasa de vârstă” este definită ca un grup de indivizi aparținând aceluiași „contingent” în sensul demografic al termenului, adică un grup de indivizi care au comun faptul de a se fi născut în același interval de timp, care separă, în mod general, două inițieri succesive ale adolescenților; rezultă că ne naștem într-un contingent, o clasă de vârstă (asemenea contingentelor anuale de recrutare militară), căreia îi aparținem până la moarte. În diferite societăți vârsta e luată în considerare în mod diferit. De exemplu, în Africa de Est vârsta bărbaților joacă un rol fundamental în funcționarea sistemului social. Despre asemenea societăți se vorbește ca despre organizări sociale „pe clase de vârstă”; recrutarea unei clase de vârstă se efectuează mai întâi la nivelul grupului local, apoi – la diferite alte niveluri de organizare teritorială și așa până la scara întregii societăți. De-a lungul existenței sale o clasă de vârstă parcurge o serie ordonată de „grade”, cu anumite constrângeri (de exemplu, tatăl și fiul său nu pot să aparțină împreună aceluiași grad). Există două modalități de constituire a claselor de vârstă: „inițiativă” și „generațională”. Modalitatea „inițiativă” e conform criteriului co-inițierii pubertare. De exemplu, la *masai* (Kenya, Tanzania) clasele de vârstă parcurg 4 grade: I – războinici; II – șefi de familie; III – responsabili de ordin politic; IV – responsabili de ordin religios. O clasă de vârstă ține de același grad de vârstă timp de 15 ani.

Pentru modalitatea „generațională”, criteriul apartenenței unui tată și a fiului său la două clase diferite de vârstă este prevalent, vârsta reală subordonându-se vârstei genealogice. De exemplu, în Etiopia și Ghana sunt populații care au un sistem generațional complex, în care fiecare clasă parcurge un ciclu de 10 grade ce acoperă în total o perioadă de 80 de ani, fiul aflându-se întotdeauna la o distanță de 4 grade de tatăl său. Aceste exemple arată în ce fel sistemul de vârstă servește ca principiu de ordonare a vieții sociale: el definește vârsta pentru căsătorie, perioadele în care trebuie să se nască copiii, statutele și funcțiile, drepturile și obligațiile fiecărui membru al unor astfel de societăți.

În toate societățile, luarea în considerare a vârstei fiecăruia permite clasarea indivizilor și operarea unor regrupări pe această bază. Constituirea grupurilor de vârstă exprimă distincția dintre *vârsta absolută* – perio-

dizare de tipul: tinerețe, maturitate, bătrânețe, ritualizată ca succesiune a principalelor etape ale „ciclului vieții”, și *vârsta relativă* – distincția: prim-născut/mezin și ea introduce un principiu de ordonare, al cărui model este oferit de etapizarea cronologică a vârstelor.

În afara societăților bazate pe un sistem de clase de vârstă, există grupuri numite „asociații de vârstă”. Aceste „asociații”, instituționalizate sau nu, sunt constituite ca și clasele de vârstă pe baza unei co-apartenențe la un contingent mai mult sau mai puțin strict delimitat și vizând un număr anumit de ani de naștere. Ele se caracterizează atât prin modul lor de recrutare, cât și prin destinația lor particulară. De exemplu, clasele de recrutare militară; grupele de foști combatanți; promoțiile de elevi și studenți etc. Termenul „asociație” a fost introdus de R.H. Lowie în lucrarea *Primitive society* (1920), pentru a desemna „toate unitățile sociale care nu sunt întemeiate pe înrudire ca factor determinant”. Primul teoretician al asociațiilor a fost H.Schuirtz, iar primul autor al unei antropologii comparate a asociațiilor (îndeosebi, a societăților secrete) a fost cercetătorul american H.Webster. Condițiile diferite cauzează diferite forme de asociere: „societăți de inițiere”, „asociații militare”, „asociații rituale”, „societăți secrete”, „asociații și societăți științifice, de creație” etc., care au diferite scopuri, sunt constituite după diferite criterii, poartă diferite denumiri: asociație, societate, club, confrerie, ordin, fraternitate etc. și prezintă interes pentru cercetările de antropologie socioculturală.

O altă diferențiere este diferența de sex sau gen. Termenul „sex” definește deosebirile biologice dintre bărbat și femeie, iar „gen” – relațiile sociale dintre aceștia, interpretarea bărbatului și a femeii din perspectiva capacităților și abilităților, potențialului fiecărei persoane indiferent de sex, în prim-plan fiind pusă personalitatea umană. Categoriile sex/gen sunt criterii de organizare a diferitelor relații sociale: de alianță, filiație, moștenire, rezidență, de muncă, religioase, politice etc. Aceste categorii pun în evidență caracteristicile sociale și psihologice atribuite unuia sau altuia dintre sexe. În toate societățile există diferențierea sarcinilor în dependență de gen: în primul rând, în reproducere și muncă. Apoi, ca urmare a acestora, sunt și alte aspecte ale diferențierii: îmbrăcăminte, verbalizare, acces diferit la alimentație, la viața politică etc. C.Levi-Strauss consideră că diviziunea muncii este „un mijloc de a crea între sexe o dependență mutuală, socială și economică... determinându-le în așa fel să se perpetueze și să formeze o familie”.

Rolurile genurilor, modificarea lor odată cu schimbările din societate sunt probleme foarte importante și actuale. În legătură cu aceasta apare concepția gender – necesitatea depășirii stereotipurilor de gen și asigurarea de șanse egale femeilor și bărbaților în toate domeniile. Scopul educației gender este formarea unei mentalități noi referitor la egalitatea dintre femei și bărbați ca personalități ce au aceleași drepturi sociale, economice, politice etc. Problemele privind funcțiile celor două sexe în diferite societăți, diviziunea sociosexuală a muncii, stereotipurile de gen, misoginismul și misandria, mișcările feministe, educația gender etc., rămân în centrul atenției cercetărilor antropologiei socioculturale.

O temă centrală de investigație a antropologiei socioculturale este **cultura, dezvoltarea, diversitatea și interacțiunea culturilor**. În cadrul acestei teme este definit conceptul de cultură în antropologia socioculturală, sunt identificate componentele, structura și manifestările culturii, e determinat rolul culturii pentru personalitate și societate, coraportul dintre cultură și civilizație. De asemenea, sunt studiate procesele de aculturație și socializare, interpretarea culturii în etnocentrism și relativismul cultural, interacțiunea culturilor, coraportul dintre global și local în cultură, conceptele de cultură particulară și cultură universală, de multiculturalitate și multiculturalism etc. Conceptul de cultură ocupă în antropologia socioculturală un loc deosebit, deoarece cultura reprezintă modul de viață specific al omului. Antropologia socioculturală are drept obiect atât cultura materială, cât și cultura non-materială sau spirituală. Cultura materială este constituită din toate obiectele fizice făcute de om, numite și *artefacte*, iar cultura nonmaterială, sau spirituală, include realizările în știință, artă, îndemnările tehnice, obiceiurile, normele, credințele, valorile, atitudinile, limbile etc.

Există o mare varietate de definiții ale culturii. Antropologii americani A.L. Kroeber și C. Kluckhohn încă în 1952 au constatat existența a 164 de definiții ale culturii, iar sociologul francez A.Moles – a peste 250 de definiții [22]. De atunci și până astăzi numărul lor a crescut, iar conținutul s-a diversificat. Prima definiție mai riguroasă e dată de Edward B. Tylor, în 1871, în lucrarea sa *Primitive Culture*: cultura este un întreg deosebit de complex, „care include cunoașterea, credința, arta, morală, legea, obiceiurile și orice alte capacități și deprinderi dobândite de om ca membru al societății” [23]. În definirea culturii A.L. Kroeber și C. Kluckhohn au reieșit din relațiile: om-natură; om-om; om-valoare: În viziunea lor, „cultura constă din modele (patterns), explicite și implicite, ale comportării și pentru comportare, însușite și transmise prin simboluri, incluzând și realizările lor în unelte. Miezul esențial al culturii constă din idei tradiționale, apărute și selecționate istoric,

și, în special, din valorile ce li se atribuie; sistemele de cultură pot fi considerate, pe de o parte, ca produse ale acțiunii și, pe de altă parte, ca elemente ce condiționează acțiunea viitoare”. C. Levi-Strauss definește cultura ca „realitate a cărei existență este inerentă condiției umane”; ea este „atributul distinctiv” al condiției umane, o caracteristică universală, „cultura” opunându-se în acest sens „naturii”. El consideră că o problemă importantă în antropologia socioculturală este următoarea: dacă unitatea condiției umane se descompune într-o pluralitate de culturi, în ce constau diferențele dintre aceste culturi? Din această perspectivă, menționează C. Levi-Strauss, „numim cultură orice ansamblu etnografic care, din punctul de vedere al anchetei, prezintă, în raport cu altele, deosebiri semnificative”. De asemenea, el indică că nu putem ierarhiza culturile, pentru că ele nu sunt entități închise și perfect stabilite, ci doar putem identifica dominante culturale, continuități și discontinuități culturale, fluxuri culturale. Deși fiecare cultură are strategii de a se prezenta ca particulară, unică și diferită, nici o cultură nu este izolată și dinamica culturală nu este rezultatul unor dezvoltări endogene, ci al unei permanente interacțiuni a culturilor. Antropologul și sociologul român A. Mișu propune următoarea definiție a culturii: cultura este modul de viață propriu unui grup de oameni, în circumstanțele unui anumit mediu înconjurător, creat de om și format din produsele materiale și nonmateriale transmise de la o generație la alta.

Un aspect deosebit de important al antropologiei socioculturale îl reprezintă analiza componentelor culturii, cele mai importante fiind componentele cognitivă, normativă și simbolică. *Componenta cognitivă* constă din trei elemente: 1) cunoașterea populară, care include explicațiile, punctele de vedere și interpretările obținute din experiența de zi cu zi a oamenilor, teoriile și credințele tradiționale, uneori și superstițiile; 2) cunoașterea științifică, manifestată printr-un ansamblu de observații, teze, idei și teorii despre natură, societate și om, ce sunt relativ obiective, demne de încredere, sau care pot fi verificate; 3) credințele, ce joacă un mare rol în comunitățile tradiționale. *Componenta normativă* este constituită dintr-un ansamblu de reguli ce include normele sociale tradiționale, obiceiurile propriu-zise, legile și valorile referitoare la modul în care membrii unui grup, comunități sau societăți ar trebui să acționeze, să se comporte în anumite condiții și care sunt învățate de către oameni în procesul de socializare sau culturalizare. Importantă este și *componenta simbolică*, deoarece cultura este definită, adeseori, ca „o lume de simboluri”. De exemplu, Richard A. Barrett definește cultura ca un sistem de semnificații despre care există un acord [24]. În determinarea componentei simbolice a culturii sunt deosebit de importante ideile lui Leslie A. White despre rolul simbolurilor pentru om și omenire, despre legătura dintre semnificativ și simbol, despre complexitatea raportului dintre simbol și contextul cultural. Leslie A. White afirmă că simbolul este cel care i-a transformat pe strămoșii noștri antropoizi în oameni. Toate culturile au fost generate și s-au dezvoltat prin folosirea simbolurilor. Comportarea umană este o comportare simbolică. După părerea acestui antropolog american, un simbol poate fi definit ca un lucru a cărui valoare sau semnificație a fost atribuită lui de cei ce l-au folosit sau îl folosesc. Un simbol poate fi un obiect material, poate fi o culoare, un sunet, un miros, mișcarea unui obiect, un gest etc. De exemplu, culoarea corespunzătoare înmormântării poate fi galbenă, verde, neagră, albă sau oricare alta; purpuriul nu este necesar să fie culoarea regalității. Semnificația simbolurilor este determinată de comunitățile care le folosesc. Simbolurile, menționa John Locke, au semnificațiile lor din impunerea lor arbitrară făcută de oameni. Un lucru poate fi într-un context cultural un simbol, iar în altul poate fi un semn. Un cuvânt, de exemplu, *ușă* sau *prag*, poate fi un simbol într-un context etnografic sau un semn într-o discuție curentă. Pentru a evita confuziile, e necesar un studiu profund al acestei componente a culturii. În acest context, una dintre sarcinile importante ale antropologiei socioculturale este de a demistifica, adică de a arăta cum obiceiurile capătă sens în contextul de semnificații culturale în care ele sunt înrădăcinate; doar în așa mod poate fi înțeleasă cultura unui grup, a unei comunități și a unei societăți în ansamblu. Obiect de studiu al antropologiei socioculturale în cadrul acestei teme îl constituie complexele culturale, ariile culturale, abordarea emică și etică a culturii etc.

Așadar, antropologia socioculturală se centrează asupra cunoașterii profunde și analizei multiaspectuale a problemelor privind geneza omului și a societății, apariția și dezvoltarea istorică a diversității etnice, a rudeinii, căsătoriei și familiei, a culturii materiale și spirituale, a limbajului ca factor etnic și cultural, privind dezvoltarea, diversitatea și interacțiunea culturilor prin studierea diferitelor complexe și arii culturale, a multiculturalității, precum și a altor probleme ce țin de dezvoltarea societăților arhaice și a societății contemporane.

Referințe:

1. James George Frazer. The Scope of Social Anthropology. - În: Psyche's Task. - Londra, 1913 // V.V. Caramelea. Antropologia socială și culturală // Studii și cercetări de antropologie, 1970, p.90.
2. Franz Boas. Antropologie generală. - New York, 1933.
3. Evans Pritchard. Social Anthropology. - Paris, 1968.
4. Keesing F.M. Cultural Anthropology. - New York, 1963.
5. Столяренко В.Е, Столяренко Л.Д. Антропология – системная наука о человеке. - Ростов-на Дону: Феникс, 2004, с.4-5.
6. Ярская–Смирнова Е.Р., Романов Р.В. Социальная антропология. - Ростов-на Дону, 2004, с.3-4.
7. Caramelea V.V. Antropologia socială și culturală // Studii și cercetări de antropologie, 1970, p.88.
8. Levi-Strauss C. Anthropologie structurale. - Paris, 1964, p.377.
9. Ibidem.
10. Lester P. Histoire de la science des origines au XX-eme siecle. Capitoulul „L'Anthropology”, p.134.
11. O prezentare a diferitelor accepțiuni ale etnologiei *a se vedea* în lucrarea: Chișu Șt. Prelegeri de etnologie. - Timișoara: Eurobit, 1996; Jean Copans. Introducere în etnologie și antropologie. - Iași: Polirom, 1999, p.26.
12. Achim Mihai. Antropologie culturală. - Cluj-Napoca, 2002, p.160.
13. Дженсен А.Р. Генетика и воспитание.- În: Биологическое и социальное в человеке. - Москва, 1977, с.8; Левонтин Л. Человеческая индивидуальность: наследственность и среда. - Москва, 1993, с.27-28.
14. Economy and Society: Outline of Interpretative Sociology. Ed. G.Roth and C.Wittich. Vol.I. - New York, Bedminster Press, 1968. - În: A.Mihu. Antropologie culturală. - Cluj-Napoca, 2002.
15. Rădulescu-Motru C. Etnicul românesc. - Casa Școalelor, 1942.
16. Sociology. A Brief Introduction.- Harper Collins Publishers, 1991; The Social Experience. An Introduction to Sociology, Random House, 1988, 30, 1964. - În: A.Mihu. Antropologie culturală. - Cluj-Napoca, 2002.
17. Mihai A. Antropologie culturală. - Cluj-Napoca, 2002.
18. Marie-Odile Geraud, Oliver Leservoisier, Ricgard Pottier. Noțiunile-cheie ale etnologiei. - Iași, 2001, p.66.
19. Mihai A. Antropologie culturală. - Cluj-Napoca, 2002.
20. Fox R. Anthropologie de la parente. - Paris: Gallimard, 1972, p.10.
21. Mihăilescu V. Antropologie. Cinci introduceri. - Iași: Polirom, 2007, p.200.
22. Kroeber A.L., Kiuckhohn C. The Concept of Culture: A Critical Review of Definitons. - În: Paers of Peabody Museum. - Harvard University. Vol.XLI, 1950.
23. Edward B. Tylor. Primitive culture, Vol .I. - London: John Murray, 1851.
24. Richard A. Barrett. Culture & Conduct. An Excursion in Anthropology.

Prezentat la 20.11.2011